

cum audimus ipsum *Dominum* nominari, cogitemus ea ratione pervenisse illum ad tantam celsitudinem, quia Patri fuit per omnia obediens, ut testatur Apostolus, *ad Philippenses* II: «Factus est obediens usque ad mortem», et cetera, «propterea Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen», etc.; idque facit Paulus, ut ex ipsa consideratione etiam ipsi magis incitemur ad obediendum Deo. 3.^a, id facit Divus Paulus, ut ista ratione atque appellatione daemonibus tristitiam incuteret; nam nulla res magis excruciat illorum invidos animos, quam cum vident aut audiunt Christum hominem, non solum antelatum ipsis, sed etiam esse constitutum illorum Dominum. 4.^a et ultima ratio est: tribuit Divus Paulus nomen *Patris* Deo, et Christo nomen *Domi-
ni*, ut nostram erga Deum fidem, spem, et charitatem magis accendat, nam de Deo, quod esset *Dominus*, et dominaret cunctis rebus non poterat dubitari; at vero, utrum esset *Pater* noster, id est, esset affectus erga nos amore paterno, et nostri curam sollicitam gereret, de ea re multi philosophi dubitarunt: omnis, certe, schola Epicurei in eo errore fuit, ut crederet, et doceret Deum, in altissimo otio constitutum, res humanas nullo modo curare. Et similiter de Christo, quatenus homo est, dubitari poterat, utrum esset Dominus, hoc est, utrum esset constitutus rex omnium creaturarum: nam certe hoc novum et inauditum, et hominibus incredibile videbatur, unum hominem sublatum fuisse ad tantam dignitatem, ut esset Dominus cunctarum rerum; igitur, Divus Paulus, ut omnem dubitationem removeat, et fidem nostram confirmet, id semper tribuit utriusque, scilicet, Deo atque Christo, quod dubitari poterat utrum ineessellet utriusque. Et similiter, hac ipsa ratione fovet et accedit nostram fiduciam et charitatem erga Deum; nam quis non sibi pollicetur de Deo omnia fausta atque felicia, cum audit hominem in Christo esse evectum ad imperium omnium rerum, et cum audit ipsum Deum esse, atque vocari Patrem omnium nostrum, et Patrem indulgen-

tissimum. Nam, certe, ex hac re, attente considerata, magnus amor erga Deum in nobis accenditur et magna consolatio in omni fortuna, ut exemplo videre est in illis, ex quorum persona Esaias, capite LXIII, ita loquitur: «Tu, enim, Pater noster es, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos: tu, Domine, Pater noster, Redemptor noster, a saeculo nomen tuum»; et ob eamdem causam, voluit Christus, ut in ipso initio orationis dominicae, Deum appellaremus Patrem, ut ea re incitati ad fiduciam et amorem, ipsum deprecaremur, prout decet; nam oratio, nisi proficiat a fiducia et amore, ineficax et imbecilla est. Sequitur:

2.—Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

Pro eo, quod latini initio suarum epistolarum ponere solent, scilicet, *salutem*, et graeci dicunt *gaudere* aut *bene agere*, Divus Paulus semper utitur ista forma salutandi, nimirum: **GRATIA VOBIS ET PAX.** In quo, Divus Paulus servat decorem suae personae, et eorum, ad quos scribebat; nam non decebat, ut tantus Apostolus, et praecipue scribens ad eos, qui (1) propter fidem Christi omnia bona terrena spreverant, et pertulerant gravissimas molestias atque tribulationes; itaque minime decebat, ut illis optaret atque precaretur bonum aliquod terrenum atque caducum, sed potius spirituale et aeternum: ita precatur illis gratiam atque pacem; quibus duabus rebus continetur initium et consummatio christiana perfectionis, sive potius, aggregatum atque cumulus omnium spiritualium bonorum. **GRATIA VOBIS, ET PAX.** Gratia, uno modo, accipitur pro omni dono spirituali, quod ex plenitudine Christi ad nos derivatur, et secundum istam generalem acceptionem, etiam ipsa pax est quaedam gratia: alio modo, gratia accipitur magis stricte, vel pro voluntate benevoli Dei erga nos, vel

(1) In ms. legitur *ut*; sed amanuensis erratum est.—PP. Aug.

pro dono justitiae supernaturali, quod infunditur in animis justorum; et quocumque istorum modorum accipiatur, gratia est initium atque effectus pacis atque quietis, de qua loquitur Divus Paulus in hoc loco; nam, ex eo quod Deus nobis remittit peccatum, et iratus esse desinit, existit in animo nostro quaedam quies atque consolatio, quae recte pax appellatur. Nam sicut ille, qui existimat Deum sibi esse iratum, exagitatur maximo terrore, ut est videre in Cain, qui dicebat (*Genesis* IV): «Ecce projicis me nunc a facia tua, et quicumque invenerit me, interficiet me»; sic, similiter, qui existimat atque credit Deum sibi esse redditum benevolum—quamvis de eo nemo possit esse certus in hac vita—itaque, qui hoc existimat, sine dubio fruitur maxima pace atque quiete. Et, similiter, si accipiamus gratiam pro dono justitiae, certum est, quod ex eo, quod infunditur illud donum in animis nostris, condelectamur legi Dei secundum interiorem hominem, ut inquit Paulus (*ad Romanos* VII); et ita, non pugnant in nobis ratio et lex divina, atque etiam ipsi carnis affectus, atque cupiditates, magis subduntur rationi quam antea; in quo ratio christiana pacis consistit. Et sic, gratia, quocumque modo accipitur, efficit atque generat pacem, sicut Paulus testatur (*ad Romanos*, capite V) dicens: «Justificati ergo ex fide, pacem habemus», etc. Atque haec de gratia.

Quod, autem, attinet ad pacem, notandum est, quod id nomen potest etiam accipi duplamente: uno modo, ut significet affectionem animi vacui timore, id est, mundi mala nihil metuentis; quae affectio est affectus gratiae atque justitiae, nam qui Deum diligit, et existimat se ab ipso diligiri, seculo atque quieto animo est in mediis malis et adversitatibus, ut est videre in Davide, qui quoniam vere dixerat: «Dominus illuminatio mea et salus mea», ausus est addere, «quem timebo? id est, neminem timebo; et similiter, psalmo XLV, quoniam praecesserat: «Deus noster refugium et virtus», idcirco sequitur, «propterea non timebimus, dum

turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris»; quod pertinet ad hanc animi securitatem declarandum, de qua loquimur. De qua etiam animi affectione et securitate, recte potest intelligi illud Pauli, *ad Philippenses*, capite IV, ubi dicitur: «Et pax Dei, quae exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra»; nam quod dicitur, *exuperare omnem sensum*, nomine *sensus* Divus Ambrosius atque etiam Primasius, commentariis in locum illum, intelligunt sensum inimicum et adversum, id est, machinationes atque consilia inimicorum adversus justos, ut sit sensus: *pax Dei*, id est, ista securitas animi, quae habet ortum ex justitia; *quae exuperat omnem sensum*, id est, quae vincit, atque superat omnem adversam atque inimicam cogitationem, id est, omnia consilia et omnes insidias inimici; *custodiat corda vestra*, id est, custodiet, nam hebraico more, imperativum aut optativum positum est pro futuro propheticō, igitur, custodiet corda vestra, id est, tanquam miles vigilabit in vestram custodiā, nam pro verbo *custodiendi* in graeco est verbum *militare*, id est, quo significatur id, quod efficitur a militibus, dum custodiunt castra aut praesidia. Alio modo, pax accipitur pro ordinis tranquillitate, nam, ut inquit Divus Augustinus, libris XIX *de Civitate Dei*, capite XVII, «pax omnium rerum est tranquillitas ordinis; est autem in homine ordinis tranquillitas quando omnia, quae in ipso sunt, servant suum et proprium ordinem, ita ut nullae partes dissident inter se, nihil repugnet alteri, sed ipsa mens subjiciatur Deo, et sensus atque cupiditates subjiciantur rationi». Quae pax in ista vita inchoatur, et in futura perficitur: nam hic homo, justificatus per ipsam gratiam atque etiam per exercitium bonorum operum, paulatim subdit affectus atque cupiditates rationi; sed quia in hac vita semper remanet aliquid interdum repugnans rationi, idcirco in hac vita ista pax non perficitur, non consummatur, sed perficitur in altera, et ita habet duplē statum, unum imperfectum, et alterum perfectum. De quo duplice statu

Divus Augustinus, *in Joannem*, tractatu VI, VII, mire exponit illud Joannis, XIV: «Pacem relinqu oibis, pacem meam do vobis»; nam prius illud, scilicet, «pacem relinqu oibis» dicit pertinere ad eam pacem, quam justi habent in hac vita, scilicet, pacem imperfectam, et idcirco, Christus non appellavit illam suam pacem: tantum dixit, «pacem relinqu», quia ista pax non est talis, qualis est pax, quae est in Christo, in quo omnes partes, et corporis et animae, summam tranquillitatem ordinis conservant. At, vero, illud posterior, scilicet, «pacem meam do vobis», inquit Augustinus pertinet ad pacem alterius vitae, scilicet, perfectam et consummatam, et idcirco, Christus appellavit illam suam pacem; quoniam est talis, qualis in ipso est, nam post resurrectionem omnes justi fruentur pace perfecta ad exemplum Christi. Unde haec pax, sive perfecta, sive imperfecta, est effectus justitiae, justitiae, inquam, non solum ejus, quae est qualitas et donum infusum, sed etiam ejus, quae consistit in cultu virtutis et exercitio bonorum operum; atque adeo ista pax est finis et consummatio totius christianaee vitae, ut docet Divus Augustinus, libris XIX *de Civitate Dei*, capite XI, XII et XIII, et probat ex illo psalmi CXLVII: «Qui posuit fines tuos pacem». Et potest amplius probari ex Esaia, capite XXXII, ubi dicitur: «Et erit opus justitiae pax, et cultus justitiae silentium, et securitas usque in sempiternum»: justitiae, inquit, id est, vitae justae et in obedientia positae legis divinae, effectus erit pax, scilicet, illa tranquillitas ordinis, quae existit, cum ratio subjicitur Deo, et sensus atque cupiditates subduntur rationi; nam bene operando et per bona opera majorem gratiam promerendo, paulatim sensus asuescunt obedire rationi, et cupiditates paulatim extinguuntur, et ita tandem constituitur in homine illa tranquillitas ordinis, quae pax vocatur, nulla cupiditate se effrente contra rationem aut tumultuante. Unde sequitur: «et cultus justitiae silentium», id est ex cultu justitiae, et asi-

duitate bonorum operum efficietur silentium in nobis, id est efficietur, ut nullae cupiditates in nobis tumultum excitant, sed quiescant sopitae atque etiam extinctae, ut fiet in resurrectione; et tunc erit quod sequitur, scilicet: «securitas usque in sempiternum», atque haec est illa pax, cuius Christus dicitur esse princeps apud Esaiam, loco superius citato, cum dicitur: «et vocabitur nomen ejus princeps pacis», id est, summus auctor atque effector verissimae pacis. Quod non intelligentes, judaei arbitrati sunt Messiam futurum auctorem pacis terrenae atque mundanae; quod, quam falsum esset, ipse Christus testatur, dicens ad suum munus et officium non pertinere stabilire hujusmodi pacem terrenam, ut constat ex illo, quod habetur apud Joannem, capite XIV, ubi dicit Christus: «Pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis». Ergo cum Paulus inquit: GRATIA VOBIS ET PAX..., non pacem utcumque, sed eam pacem, quae nascitur et proficiscitur ex gratia, optat Thessalonicensibus, id est optat illis veram et solidam pacem et eam, in qua consistit perfectio et consummatio christianaee vitae: GRATIA VOBIS ET PAX.... Sequitur.

3.—Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundant charitas uniuscujusque vestrum in invicem.

Quemadmodum dixi superius, Divus Paulus hanc scripsit epistolam, eo fine potissimum, ut Thessalonicenses liberaret a timore, in quo erant, propterea quod existimabant diem Domini, diem judicii, imminere. Sed antequam illos doceat quid in hac re pro certo tenendum esset, primum id agit, quod maxime utile atque expediens illis futurum esse videret, scilicet, eos confirmat in fide et charitate, quae sunt maxima bona christianaee vitae; et ita, possita salutatione ea, quae a nobis jam explicata est, orditur et inchoat epistolam ab ista confirmatione fidei atque charitatis, quam dico, dicens: GRATIAS AGERE DEBE-

MUS... Arbitratus, autem, est Paulus esse conveniens atque expediens illos confirmare in fide et charitate, quia videbat illos esse positos in maximis tribulationibus, confirmat, autem, illos sane mira ratione atque consilio, scilicet, ipsorum fidem et charitatem laudando, nam naturale est, ut omnes laudari cupiamus, ac proinde, libenter incumbimus in eis rebus atque operibus, de quibus nos videmus laudari; caeterum laudat illos Divus Paulus ita prudenter, ut nulla superbiendi occasionem illis tribuat ex ipsa laude, sed totum id, quod ab illis egregie fit, in fide et charitate, id Divus Paulus ad Deum refert, atque ita dicit: GRATIAS AGERE DEBEMUS DEO PRO VOBIS FRATRES.

Ex quibus verbis, tria possumus colligere, valde pertinientia ad nostram doctrinam: nam primo, ex hoc colligitur, quod non solum initium fidei et charitatis, sed etiam earumdem virtutum augmentum est donum Dei, quando quidem Divus Paulus judicat ob eam causam Deo gratias agendas esse, quod illi crevissent in fide et charitate; nam, ut inquit Jacobus in sua canonica, capite I: «Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est...», 2.º colligitur, quod ob aliorum bona opera ipsi debemus Deo gratias agere, nam ad hunc finem referendum est quidquid bene fit ab hominibus, juxta illud Mattheei, v: «Sic luceat lux vestra, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum...»; cuius rei exemplum videmus in sponsa, quae (*Canticorum*, capite VII) cum vidisset se et suam pulchritudinem laudari, statim se ipsam et omnes laudes illas ad sponsum retulit, dicens: «Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus». Ex quo rursus colligitur, ut egregie adnotavit Divus Chrysostomus in hoc loco, quam turpe sit, et quanta poena dignum, propter ea, quae quis bene operatur, non solum non laudari, sed etiam ipsi bene operanti invidere; nam qui id faciunt, trupliciter peccant: primo, peccant adversus Deum, quem defraudent ea laude, quam illi debebant ex bonis aliorum operibus; secundo, peccant adversus proximum, in eo, quod illi

male volunt, ob id ipsum propter quod amare ipsum debuiscent; tertio, peccant in se ipsos, quia ex bonis aliorum operibus, ex quibus exemplum sumere debuissent bene operandi, sumunt occasionem invidendi, et ex quo meliores effici deberent, redundunt detiores. Unde *Proverbiis* capite XIV, dicitur: «Putredo ossium, invidia», in quo significatur, non solum quod invidia conficit et exedit eum ipsum, qui invidus est; sed etiam significatur esse proprium invidiae, ut ossibus, id est, partibus maxime firmis, hoc est, rebus optimis atque praeclaris, putredinem immittat, id est, nitatur illas denigrare et obscurare detrahendo et male interpretando. 3.º, colligitur ex illis verbis, ut docet *Ecumenius*, esse donum et beneficium Dei, et in maximis bonis numerandum, quod quis res adversas patiatur, nam Divus Paulus agit gratias Deo, quod fides et charitas Thessalonencium augeretur; augebatur, autem, ut statim sequitur, per tolerantiam rerum adversarum; et ita docemur, quod ob ea, quae homines saeculi tristantur, animus christiane institutus debet laetari et gratias Deo agere, juxta illud Jacobi, capite I: «Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis», et *ad Romanos*, capite v: «Sed et gloriamur in tribulationibus», et *I Petri*, IV: «Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis sit»; peregrinari, inquit, id est, nolite, quasi alienum a vobis et peregrinum ducere, pati ignem et fervorem tribulationum, unde additur statim: «quasi novi aliiquid vobis contingat». Nam christiana vitae maxime conjuncta est tribulatio, quemadmodum idem Petrus, in eadem epistola capite II, testatur, dicens: «Si bene facientes patienter sustinetis, in hoc est gratia apud Deum. Nam in hoc vocati estis: quia et Christus passus est pro vobis, vobis relinquens exemplum»; quare merito dicit Petrus nolite existimare a vobis alienum esse, vexari tribulationibus, nec indignemini de eo, quasi vobis contingat aliiquid, vel novum, vel vobis indignum; sed, inquit, «comunicantes Christi

passionibus, gaudete», comunicantes, inquam, id est, similiiter patientes atque Christus passus est: recte, igitur, dicit Divus Paulus: GRATIAS AGERE DEBEMUS... Sed est notandum, quod non dicit: GRATIAS AGIMUS, sed: GRATIAS AGERE DEBEMUS; unde dubitabit aliquis, utrum Paulus, peculiari aliqua ratione, teneretur gratias agere Deo de profectu Thessalonicensium; ad quod, breviter respondendum est: debuit peculiari ratione gaudere, et gratias agere de incremento fidei et charitatis illorum; nam, quoniam illos instruxerat in fide, et habebat pro filiis, ideo beneficia, quae in illos conferebat Deus, communia erant ipsis cum Divo Paulo, nam, ut inquit Divus Thomas, in hoc loco, bonum discipulorum est gloria praelatorum, juxta illud (*Proverbios*, x): «Filius sapiens laetificat patrem», et Divus Joannes III, sua canonica, capite I, inquit: «Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare».

Sequitur in textu: ITA UT DIGNUM EST. In nonnullis codicibus latinis deest illud ITA: tantur dicitur: UT DIGNUM EST. Id, autem, potest dupliciter intelligi: uno modo: UT DIGNUM EST; id est, nam est juxtam et equum me gratias agere Deo pro vobis; vel secundo, potest intelligi sic: UT DIGNUM EST, id est, debemus agere gratias Deo, pro beneficii magnitudine, maximas, id est, tantas gratias, quam magna sint ipsius erga vos dona, quomodo dicitur libro II *Machaerorum*, I: «De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias agimus...» Priorem expositionem sequitur *Ecumenius*; posteriorem Divus Ambrosius, et Divus Thomas, et Glossa interlinearis, quae sic dicit: «UT DIGNUM EST, quia pro magnis bonis, magnifica sunt agendae gratiae».

Sequitur in textu: QUONIAM SUPERCRESCIT FIDES VESTRA, ET ABUNDAT CHARITAS UNIUSCUJUSQUE VESTRUM IN INVICEM. Recte hoc loco advertit Divus Thomas, quod merito Divus Paulus gaudet, quod fides Thessalonicensium crescat; nam, inquit, dona spiritualia periculose custo-

diuntur, nisi proficiat homo in eis; nam in via Dei, non progredi, quodammodo regredi est. Unde *Levitici*, capite XVIII, dicitur: «Facietis legitima mea, et praecepta mea servabitis, et ambulabitis in eis», non dicit, *stabilitis*, sed, *ambulabitis*, id est, semper promovebitis atque proficietis; et *Genesis* XVII, ad Abraham dicitur a Deo: «Ambula coram me, et esto perfectus», id est, profice semper, et merita meritis adde, ut perfectus sis: et *Proverbiorum* dicitur: «Justorum semita, quasi lux splendens, procedit, et crescit usque ad perfectum diem». Unde illa quatuor animalia Ezechielis, capite I, hujus rei significandae causa, dicuntur semper ambulare coram facies suas, et nunquam retro revertere cursum, id est, semper proficere ulterius, ut exponit Divus Gregorius, homilia IV et V in *Ezechielem*; quale est, quod Divus Paulus, de se ipso loquens, testatur se fecisse, *ad Philippenses*, capite III, scribens: ibi dicit: «Unum autem, quae retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum prosequor, ad bravium supernae vocationis...» itaque, inquit, Divus Paulus: SUPERCRESCIT FIDES VESTRA, ET ABUNDAT CHARITAS VESTRA. Advertenda est hoc loco orationis (1) proprietas: nam de fide dixit supercrescere, et de charitate abundare, nam abundare hoc loco, idem est quod redundare aut exundare, et se effundere extra se copiose, quod satis ita esse intelligitur ex verbo graeco, cuius loco ponitur; charitas autem, propterea quod expectat ad alterum, recte dicitur abundare et effundere se extra se, similitudine ducta a flumine, quando auctus imbris atque pluviis, ripas transgreditur. Nam, certe, tale aliquid accidebat Thessalonicensibus, nam unusquisque eorum ea charitate alterum complectebatur, sic aliorum detrimenta pro suis ducebat, ut, extra se totus effusus

(1) Sigue en el original como media página en blanco; pero se ha cuidado de notar que no falta nada, con la siguiente advertencia: *Nihil deest*.

et pene oblitus sui, derivaret rivos charitatis suae in alios: id, enim, est, quod dicit Paulus: ET ABUNDAT CHARITAS UNIUSCUJUSQUE VESTRUM IN INVICEM. Sequitur:

4.—*Ita ut nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, et fide, in omnibus persecutionibus et tribulationibus vestris.*

Amplificat hoc loco Divus Paulus, et simul confirmat id, quod dixerat de incremento fidei et charitatis Thessalonicensium, ex eo quod ipsi Paulo accidebat ex consideratione virtutis ipsorum; nam, inquit, adeo crevit vestra fides et charitas, ut nos, considerantes earum virtutum magnitudinem, non possimus non vehementer laetari de vestro profectu, nec solum laetari, sed etiam gloriari in Ecclesiis Dei, praedicando vestram fidem atque etiam mihi ipsi quodammodo gratulando, quod tales filios genuerim in Christo. Nam gloriari in isto loco id significat, scilicet, jactare se, et exultare de aliquo, quod sibi honori atque laudi existimat futurum; igitur, inquit, Paulus: ITA UT NOS IPSI IN VOBIS GLORIEMUR. In singulis verbis est sua quaedam vis atque emphasis, et omnia valent ad magis amplificandum incrementum fidei et charitatis Thessalonicensium; nam inquit: NOS IPSI, id est, ego, qui de nulla re gloriari soleo, qui longissime absum ab omni gloriatione, utpote qui scripsierim (*ad Galatas VI*): «Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi», tamen, ego ipse, ad meam laudem valde pertinere arbitror, vos tales esse, quales estis, id quod praedico in omnibus Ecclesiis. Et, sine dubio, credibile est fuisse eximiam et illustrem fidem atque charitatem Thessalonicensium; quamdoquidem tantus Apostolus, abundans tot meritis atque ornamentis virtutum, istorum virtutes credebat sibi allaturas laudem atque ornamentum, et ideo de ipsis gloriabatur. At vero, de eo, quod dixit: IN VOBIS, Divus Paulus, ut mihi videtur, ostendit

suam modestiam; non, enim, dixit: Glorior DE VOBIS; id est, de eo quod ego feci et operatus sum erga vos, quod vos institui atque erudivi, quod meis monitis feci ut firmi perseveraretis in fide et charitate; itaque non hoc dicit, quod si diceret, non nihil videretur detrahere de laude Thessalonicensium; sed dicit: Glorior IN VOBIS; id est, vestra opera, vestris meritis, vestra incredibili in Deum fide atque charitate efficitur, ut ipse gloriari possim, nam ex ista vestra summa laude, ea ratione, qua vobiscum sum paterna charitate conjunctus, in me redundat aliquid laudis. Nam gloriari in aliquo, in Sancta Scriptura hoc significat, scilicet, gloriari ob ea beneficia atque dona, quae in me collocavit, atque contulit, ut constat ex illo (*I ad Corinthios I*): «Qui gloriatur—dicit—in Domino gloriatur, non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus commendat».

ITA UT NOS IPSI GLORIEMUR IN VOBIS IN ECCLESIS DEI. Ecumenius hoc loco, dubitat quomodo consonent ista Pauli cum eo, quod dixerat superiori epistola, ad eosdem scribens, scilicet: «Non necesse est, ut Ecclesiae a nobis discant quae apud vos fiunt; nam sciunt ea». Nam si tolerantia atque virtus Thessalonicensium ita nota erat caeteris Ecclesiis, ut Paulus diceret non esse sibi necesse eorum virtutes notas facere, quomodo verum est id, quod nunc dicit, scilicet, se solitum esse gloriari de illorum virtutibus apud alias Ecclesiias. Cui quaestioni idem Ecumenius respondet dicens, quod Paulus non docebat alias Ecclesiias, quae esset virtus Thessalonicensium, nam ea erat cunctis notissima; tamen Paulus gloriabatur apud alias Ecclesiias, hoc est, sibi gratulabatur de virtute Thessalonicensium, nam, inquit Ecumenius, gloriari contingit etiam apud illos, qui sciunt atque norunt id, de quo quis gloriatur. DE PATIENTIA VESTRA, ET FIDE, IN OMNIBUS PERSECUTIONIBUS VESTRIS. Videbatur fuisse dicendum isto modo potius: adeo ut nos ipsi gloriemur in vobis pro incremento charitatis